

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

На основі теоретичного узагальнення існуючих поглядів науковців уточнено визначення сутності поняття “фінансове планування діяльності банку”, а також запропоновано підходи до оцінювання ефективності фінансового планування діяльності банку на основі системи фінансових показників, сформованої за допомогою методу апріорного ранжування.

Ключові слова: діяльність банку, фінансове планування, система показників, оцінка ефективності фінансового планування.

О. М. KOLODIZIEV

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF FINANCIAL PLANNING ACTIVITIES BANK

Abstract – The article is based on a theoretical generalization of existing views of scholars clarified the definition of the essence of the concept of “financial planning activities of the bank” and suggested approaches to evaluating the effectiveness of the financial planning of the bank on the basis of financial indicators, formed by the method of a priori ranking.

Key words: activity bank, financial planning, metrics, evaluating the effectiveness of financial planning.

Постановка проблеми. Проблема ефективного управління фінансами є однією із головних в загальній системі фінансового менеджменту усіх суб'єктів господарювання: як підприємств, так і банків. Але, як свідчить практика реалізації сучасних фінансових відносин, ефективність управління вітчизняними фінансами є недостатньою. Сьогодні в загальній системі менеджменту не існує єдиної загальноприйнятої системи фінансового планування діяльності банку.

В ринкових умовах господарювання діяльність будь-якої фінансової установи (банку) потребує високого рівня управління, без якого неможливе досягнення поставлених цілей, забезпечення його конкурентоспроможності та ефективності.

Великі обсяги та значна різноманітність банківських операцій, необхідність їх узгодження для оптимізації кінцевого результату висувають жорсткі вимоги щодо якості фінансового менеджменту, який охоплює управління та оптимізацію фінансів, що перебувають у компетенції банку, та його основної складової – фінансового планування. Саме фінансове планування дає початок процесу фінансового управління банком, визначає його мету, перспективу, певну послідовність дій, вибір методів та засобів діяльності, їх необхідні пропорції. Фінансове планування дозволяє заглянути в майбутнє банку, передбачити цілі, сфери, масштаби і можливі результати його діяльності порівняно з джерелами і витратами [1, с. 10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам фінансового планування банку присвячені праці багатьох вчених-економістів, а саме: Г.М. Азаренкової, О.В. Васюренка [1], А.Г. Грязнєвої [2], О.В. Демуха [3], А.М. Ковальової [4], А.Ф. Кононенка [5], Т.П. Куніцина [6], С.М. Лаптева [7], Л.О. Омельянович, О.О. Папаїки [5], Г.Г. Старостенка [3], Є.Г. Юріна [6] та ін.

Невирішені частини проблеми. Актуальним в умовах сьогодення є необхідність переосмислення існуючих теоретичних підходів до розуміння сутності поняття фінансового планування як одного з ключових економічних понять. Вимоги сучасності передбачають, що стабільний розвиток банку та його прибутковість здебільшого залежать від рівня фінансового планування банку. Відповідно до даного вихідного положення обґрунтування системи показників для оцінки фінансового планування банку є важливим та актуальним завданням.

Узагальнення результатів досліджень науковців дозволяють зробити висновок щодо глибокого вивчення теоретичних та практичних аспектів фінансового планування банку. Проте питання щодо визначення ключових показників оцінки ефективності фінансового планування діяльності банку й досі залишається дискусійним та недостатньо опрацьованим.

Формулювання цілі статті. Метою є аналіз існуючих підходів щодо визначення сутності поняття “фінансового планування” та, на підставі їх теоретичного узагальнення, уточнення сутності поняття “фінансове планування діяльності банку”, а також обґрунтування системи показників з метою адекватного оцінювання рівня ефективності фінансового планування діяльності банку.

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи трактування сутності поняття “фінансове планування”, доцільно розглянути існуючі в економічній літературі точки зору провідних науковців.

На підставі аналізу літературних джерел залежно від рівня фінансового планування можна виокремити декілька підходів до розкриття його сутності, а саме: залежно від рівня ієрархії – фінансове планування на рівні країни та на рівні суб'єкта господарювання (підприємства, банку).

До першого підходу – фінансового планування на рівні країни, можна віднести наступні найбільш поширені визначення, а саме:

– планування процесів формування, розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів. Метою фінансового планування є забезпечення відповідності фінансових ресурсів і потреб у них загалом, а також за видами, спрямуванням, об'єктами й територіями [7];

– цілеспрямована діяльність держави, окремих ланок і суб'єктів господарювання щодо обґрунтування ефективності прийнятих економічних та соціальних рішень з урахуванням їх забезпеченості джерелами фінансування, оптимізації намічених завдань і досягнення позитивних кінцевих результатів [3].

До другого підходу належать визначення поняття “фінансове планування” на рівні суб'єкта господарювання (підприємства, банку).

Фінансове планування підприємства розглядається як процес, як складова (елемент), як вид діяльності та як інструмент формування (утворення), розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів, який реалізується у системі фінансових планів з метою забезпечення розвитку підприємства у перспективі.

За результатами узагальнення літературних джерел і синтезу найбільш характерних особливостей досліджуваних понять з урахуванням специфіки функціонування банківської сфери автором пропонується визначати “фінансове планування діяльності банку” як сферу управлінської діяльності вищого керівництва банку щодо розробки системи фінансових планів для забезпечення механізму перетворення цілей, завдань, заходів банку у конкретну систему абсолютних та відносних показників і нормативів з метою реалізації стратегії розвитку банку, підвищення його ефективності та забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності.

Фінансове планування діяльності банку – це сфера управлінської діяльності вищого керівництва щодо розробки системи фінансових планів для забезпечення механізму перетворення цілей, завдань, заходів банку у конкретну систему абсолютних та відносних показників і нормативів з метою забезпечення розвитку банку необхідними фінансовими ресурсами, і, як наслідок, – реалізації стратегії розвитку, підвищення ефективності діяльності та забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності [10, с. 159].

Для оцінки ефективності фінансового планування банку пропонується сформулювати й використовувати систему показників, яка буде враховувати основні напрями фінансової діяльності банку.

Процедуру відбору окремих показників при формуванні системи показників оцінювання ефективності фінансового планування банку запропоновано здійснювати за конкретними етапами. Слід зазначити, що така послідовність дій менеджерів дозволить не тільки відібрати найбільш інформативні (вагомі) показники, які характеризують рівень фінансового планування банку, але й знизити розмірність досліджуваного явища. Це дозволить отримувати адекватні якісні характеристики в аспекті формування фінансових планів банку.

Першим етапом є формування переліку показників оцінки фінансового планування діяльності банку на основі узагальнення результатів досліджень фахівців з літературних джерел.

Оскільки вчені-економісти не мають єдиної думки щодо визначення та конкретизації системи показників оцінки фінансового планування діяльності банку, то за результатами вивчення існуючого досвіду сформована й запропонована система, що налічує 138 показників. При цьому слід зауважити, що розрахунок такої кількості показників у повному обсязі є досить тривалим та трудомістким процесом. Тому для врахування найбільш інформативних (ключових) показників оцінки фінансового планування банку доцільним є застосування методу апріорного ранжування, який дозволяє виділити серед великої кількості показників найбільш вагомі та обґрунтовано виключити менш вагомі показники з подальшого розгляду.

Отже, другим етапом процедури відбору показників оцінки фінансового планування діяльності банку є метод апріорного ранжування показників, який включає наступні дії:

1) визначення суми рангів відібраних показників та різниці між сумою рангів кожного показника і середньою сумою рангів.

2) оцінку ступеня узгодженості думок експертів за допомогою коефіцієнта конкордації.

Третім кроком процедури відбору показників є відбір найбільш інформативних (вагомих, ключових) показників для подальшого оцінювання ефективності фінансового планування діяльності банку.

Таким чином, на виході маємо сформовану сукупність визначених показників, які є найбільш інформативними на даному етапі, однак їх кількість є достатньо великою при практичному застосуванні.

Четвертим етапом процедури відбору показників для оцінки фінансового планування є перевірка на мультиколінеарність та виключення ознак, що корелюють, за допомогою розрахунку коефіцієнтів кореляції між показниками. На думку фахівців, якщо величина коефіцієнта парної кореляції дорівнює більше 0,7 – між показниками існує сильний або дуже сильний взаємозв'язок [11]. Якщо ж значення коефіцієнта кореляції складає менше 0,7 – то вважається, що зв'язок незначний і його (показник) не варто розглядати як такий, що має суттєвий вплив на досліджуване явище.

Процедура розрахунку парних коефіцієнтів кореляції дає можливість з усієї сукупності показників (отриманих в результаті методу апріорного ранжування) обрати ті, які дійсно мають вплив на фінансове планування банку.

П'ятим і останнім етапом процедури відбору показників оцінювання ефективності фінансового планування діяльності банку є саме остаточне визначення складу сформованої системи показників. Слід зауважити, що реалізація четвертого та п'ятого етапів запропонованої процедури відбору показників здійснюється окремо для кожного банку або однорідної групи банків. Так для перевірки на мультиколінеарність та виключення корельованих ознак було обрано банки-представники банків Харківської області, яка є однорідною за регіональною ознакою. Станом на 1.01.2013 р. до банків Харківської області належить сім банків [22]:

ПАТ “УкрСиббанк”, ПАТ “МЕГАБАНК”, ПАТ “РЕГІОН-БАНК”, ПАТ “РЕАЛ БАНК”, ПАТ “СХІДНО-УКРАЇНСЬКИЙ БАНК “ГРАНТ”, ПАТ “МЕРКУРІЙ” та ПАТ “БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА”.

За класифікацією НБУ (за розміром активів, за рівнем капіталу банків тощо) та рейтингові Асоціації українських банків (за рівнем показників діяльності: фінансового результату, депозитів юридичних осіб, депозитів фізичних осіб, капіталу, активів та зобов'язань, структури кредитно-інвестиційного портфелю тощо) зазначені банки належать до різних груп. Враховуючи зазначене вище, запропоновані етапи процедури відбору показників для оцінки фінансового планування банку є універсальними, оскільки можуть бути застосовані будь-яким банком або однорідною групою банків.

Наступним кроком є саме перевірка показників на мультиколінеарність та виключення корельованих ознак. Отримані наступні результати значень фінансових показників (табл. 1).

Таблиця 1

Кореляційна матриця фінансових показників банків Харківської області (2008–2012 рр.) [12]

	K1	K2	K3	K4	...	K20	K21	K22	K23	...	K39	K40	K41	K42
K1	1	0,99	0,99	0,93	...	0,99	0,99	0,99	-0,85	...	0,99	0,80	-0,49	0,03
K2	0,99	1	0,99	0,93	...	0,99	0,99	0,99	-0,85	...	0,99	0,81	-0,49	0,04
K3	0,99	0,99	1	0,93	...	0,99	0,99	0,99	-0,86	...	0,99	0,80	-0,48	0,04
K4	0,93	0,93	0,93	1	...	0,93	0,93	0,92	-0,91	...	0,94	0,80	-0,48	0,11
...	...	...	...	...	1	...	...	...	...	...	...	...	...	...
K20	0,99	0,99	0,99	0,93	...	1	1	0,99	-0,86	...	0,99	0,80	-0,48	0,03
K21	0,99	0,99	0,99	0,93	...	1	1	0,99	-0,86	...	0,99	0,80	-0,48	0,03
K22	0,99	0,99	0,99	0,92	...	0,99	0,99	1	-0,85	...	0,99	0,81	-0,48	0,04
K23	-0,85	-0,85	-0,86	-0,91	...	-0,86	-0,86	-0,85	1	...	-0,87	-0,79	0,58	0,07
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	1	...	...	...	...
K39	0,99	0,99	0,99	0,94	...	0,99	0,99	0,99	-0,87	...	1	0,85	-0,52	0,04
K40	0,80	0,81	0,80	0,80	...	0,80	0,80	0,81	-0,79	...	0,85	1	-0,65	0,09
K41	-0,49	-0,49	-0,48	-0,48	...	-0,48	-0,48	-0,48	0,58	...	-0,52	-0,65	1	0,04
K42	0,03	0,04	0,04	0,11	...	0,03	0,03	0,04	0,07	...	0,04	0,09	-0,04	1

Отже, після здійснення етапу перевірки до сформованої системи показників оцінювання ефективності фінансового планування діяльності банків Харківської області увійшли: дохідність активів (K2), коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель (K3), коефіцієнт активності залучення ресурсів (K6), коефіцієнт використання активів (K8), коефіцієнт дієздатності (K11), коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань (K13), коефіцієнт інвестиційної активності (K17), коефіцієнт короткострокової ліквідності (K19), коефіцієнт кредитної активності (K20), коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених коштів (K22), коефіцієнт мультиплікатора капіталу (K24), коефіцієнт надійності (K25), коефіцієнт платоспроможності (K26), коефіцієнт поточної ліквідності (K27), коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (K30), коефіцієнт фінансового важеля (K31), маржа прибутку (K32), норматив адекватності основного капіталу (K34), рентабельність (прибутковість) активів (K35), рентабельність (прибутковість) акціонерного капіталу (K36), продуктивність праці середньорічного працівника (K37), рентабельність діяльності за витратами (K38), рентабельність дохідних активів (K39), рентабельність загального капіталу (K40), чиста процентна маржа (K41), чистий спред (K42).

Висновки. Результати теоретичного узагальнення визначень науковців дозволили трактувати поняття фінансове планування діяльності банку як специфічну сферу управлінської діяльності вищого керівництва банку. Також в процесі реалізації етапів запропонованої процедури відбору фінансових показників було обґрунтовано і запропоновано систему показників оцінки фінансового планування банку, яка дозволить керівникам структурних підрозділів отримувати якісну, комплексну та об'єктивну інформацію щодо визначення рівня фінансового планування банку. Запропонований склад фінансових показників можна використовувати у якості основи для формування фінансових планів, оцінювання рівня ефективності фінансового планування діяльності за результатами звітного періоду, а також з при визначенні пріоритетних напрямів розвитку кожного вітчизняного банку.

Література

1. Фінансове планування та прогнозування діяльності банків : монографія / О. В. Васюренко, Г. М. Азаренкова, Н. П. Погореленко та ін. ; за заг. ред. О. В. Васюренка. – К. : УБС НБУ, 2009. – 323 с.
2. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / кол. авторов ; под общ. ред. А. Г. Грязновой]. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 1168 с.
3. Демух О. В. Фінансове планування в комерційному банку / О. В. Демух, Г. Г. Старостенко // Молодь: освіта, наука, духовність : тези доповідей. – К. : Університет “Україна”, 2009. – Ч. 1. – 473 с.
4. Ковалева А. М. Финансы фирмы / А. М. Ковалева, М. Г. Лапуста, Л. Г. Скамай. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 496 с.
5. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібник / Л. О. Омелянович, О. О. Папаїка, А. Ф. Кононенко та ін. ; за заг. ред. Л. О. Омелянович. – Вид 2-ге, перероб. і доп. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – 230 с.

6. Юрін Є. Г. Фінансове планування в діяльності комерційних банків / Є. Г. Юрін, Т. П. Куніцина // II Всеукр. науч.-практ. конф “Социально-экономические ориентиры развития регионов Украины”. – 2011. – № 3. – С. 61–62.
7. Лаптев С. М. Фінансове планування у банку / С. М. Лаптев // Фінанси України. – 2001. – № 8. – С. 102–108.
8. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.
9. Глущенко В. В. Финансы : учеб. пособие / В. В. Глущенко, В. Н. Чехунов. – Х. : Ун-т внутр. дел, 2000. – 160 с.
10. Киркач С. М. Конкретизація сутності поняття фінансового планування з позиції специфіки функціонування підприємства (банку) / С. М. Киркач // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”. – 2012. – № 34 – С. 145–160.
11. Надь Н. М. Застосування багатофакторного регресійного аналізу у моделюванні економічних процесів / Н. М. Надь // Наук. вісн. Ужгород. університету. Економіка. – 2010. – Вип. 30. – С. 63–66.
12. Колодізов О. М. Формування багаторівневої системи показників фінансування інноваційної діяльності / О. М. Колодізов // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 8(146). – С. 32–44.

References

1. Finansove planuvannya ta prohnozuvannya diyal'nosti bankiv : monohrafiya / O. V. Vasyurenko, H. M. Azarenkova, N. P. Pohorelenko ta in. ; za zah. red. O. V. Vasyurenka. – K. : UBS NBU, 2009. – 323 p.
2. Fynansovo-kredytnyy entsyklopedycheskyy slovar' / kol. avtorov ; pod obshch. red. A. H. Hryaznovoy. – M. : Fynansu y statystyka, 2002. – 1168 p.
3. Demukh O. V. Finansove planuvannya v komertsyynomu banky / O. V. Demukh, H. H. Starostenko // Molod': osvita, nauka, dukhovnist': tezy dopovidey ch.1. – K. : Universytet “Ukrayina”, 2009. – 473 p.
4. Kovaleva A. M. Fynansy fyrmy / A. M. Kovaleva, M. H. Lapusta, L. H. Skamay. – M. : YNFRA-M, 2003. – 496 p.
5. Finansovyy menedzhment u banky : navch. posibnyk / L. O. Omelyanovych, O. O. Papaika, A. F. Kononenko ta in. – Vyd 2-he, pererob. i dop. – Donetsk : DonNUET, 2008. – 230 p.
6. Yurin Ye. H. Finansove planuvannya v diyal'nosti komertsyynykh bankiv / Ye. H. Yurin, T. P. Kunitsyna // II Vseukrayn'skaya nauchno-praktycheskaya konferentsyya “Sotsyal'no-ekonomycheskiye oryentygy razvytyya rehyonov Ukrayny”. – 2011. – # 3. – P. 61–62.
7. Lapytev S. M. Finansove planuvannya u banky / S. M. Lapytev // Finansy Ukrayiny. – 2001. – # 8. – P. 102–108.
8. Zahorodniy A. H. Finansovo-ekonomichnyy slovnyk / A. H. Zahorodniy, H. L. Voznyuk. – K. : Znannya, 2007. – 1072 p.
9. Hlushchenko V. V. Fynansu : ucheb. posobyе / V. V. Hlushchenko, V. N. Chekhunov. – Khar'kov : Yzdvo Un-t vnutr. del, 2000. – 160 p.
10. Kyrkach S. M. Konkretyzatsiya sutnosti ponyattya finansovoho planuvannya z pozytsiyi spetsyfyky funktsionuvannya pidpryyemstva (banku) / S. M. Kyrkach // Problemy i perspektyvy rozvytku bankiv'skoyi systemy Ukrayiny : zbirnyk naukovykh prats'. – Sumy : DVNZ “UABS NBU”. – 2012. – # 34 – P. 145–160.
11. Nad' N. M. Zastosuvannya bahatofaktornoho rehresiyonoho analizu u modelyuvanni ekonomichnykh protsesiv / N. M. Nad'. – Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Ekonomika. – 2010. – Vyp. 30. – P. 63–66.
12. Kolodiziev O. M. Formuvannya bahatorivnevoyi systemy pokaznykiv finansuvannya innovatsiyanoi diyal'nosti / O. M. Kolodiziev // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2013. – # 8 (146). – P. 32–44.

Надіслана/Written: 27.05.2014 р.
Надійшла/Received: 30.05.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. О. О. Орлов